

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

Король Анна Ігорівна

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З МОЛОДЦЮ

спеціальність 231 Соціальна робота

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
за освітньо-професійною програмою
«Соціальна робота»

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:

кандидат педагогічних наук, доцент
Шевчук Оксана Миколаївна

Умань – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МОЛОДДЮ	
1.1. Молодь як соціально-демографічна категорія.....	
1.2. Сучасні проблеми молоді та тенденції їх розвитку.....	
1.3. Основні напрями державної політики у сфері соціальної роботи з молоддю.....	
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З РІЗНИМИ ГРУПАМИ МОЛОДІ	
2.1. Технології соціальної роботи з окремими категоріями молоді...	
2.2. Особливості вибору стратегії поведінки у конфлікті в студентському середовищі.....	
2.3. Діагностика схильності молоді до конфліктної поведінки.....	
ВИСНОВКИ	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	
ДОДАТКИ	

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Непослідовність у проведенні соціально-економічних реформ в нашій державі поставила перед суспільством безліч проблем, які потребують невідкладного вирішення. До їх числа відноситься необхідність створення надійної, такої, що відповідає сучасним вимогам системи соціального захисту населення. Від того, наскільки успішною буде робота в цьому напрямку, залежать долі багатьох українців і суспільства в цілому.

Особливу тривогу викликає стан молоді, яка опинилася сьогодні однією з найменш соціально захищених груп населення, що стоїть перед необхідністю вирішення численних життєвих проблем. Одні з них пов'язані з погіршенням соціально-економічної ситуації в країні, різким падінням життєвого рівня, зростанням безробіття, злочинності, поширенням соціальних девіацій. Інші – є наслідком неблагополучного положення в середовищі самої молоді, де відбувається збільшення числа правопорушників, осіб, що зловживають алкоголем, наркоманів, токсикоманів. Молодь все більше схильна до конфліктності, що виражається в зростанні злочинності, самогубств, жорстокості й агресивності.

Комплекс існуючих молодіжних проблем вимагає для свого вирішення створення цілісної, науково обґрунтованої та дієвої системи соціальної роботи, які концентрують зусилля державних органів, вчених, соціальних працівників, освітніх, виховних, благодійних та інших громадських організацій на створення умов, що сприяють нормальній життєдіяльності молоді.

Сьогодні існування державної молодіжної політики та соціальної роботи конституювані державним і регіональним законодавством. Створена та вдосконалюється система управління і структура соціальних служб для молоді в центрі й на місцях. Зусилля вчених і соціальних працівників сконцентровані на пошуку шляхів оптимізації соціальної роботи за трьома

основними напрямками. Перша пов'язана з твердженням її в якості галузевої науки. Друга орієнтована на розробку і вдосконалення методики підготовки професійних кадрів соціальних працівників. Третя передбачає розробку і практичне використання різних технологій роботи з молоддю.

Однак робота в зазначених напрямках не завершена. Залишається чимало питань, вирішення яких, має важливе значення для вдосконалення теоретичних, методичних, організаційно-технологічних, управлінських аспектів соціальної роботи з молоддю. Це, по-перше, відсутність розробленої концептуальної моделі оптимізації соціальної роботи на регіональному рівні. Вирішення цієї проблеми в значній мірі пов'язано з всебічним науковим аналізом існуючих теоретичних концепцій соціальної роботи та розробкою на їх основі інноваційної регіональної моделі.

По-друге, в сучасних умовах при організації роботи з молоддю недостатньо використовується її суб'єктний потенціал у вирішенні власних життєвих труднощів. Така ситуація пов'язана з нерозробленістю методологічних основ і технологій формування та використання в соціальній роботі рис, властивостей і якостей, що характеризують особу молодої людини як активного соціального суб'єкта

По-третє, має місце проблема, пов'язана з використанням соціальних технологій без попереднього діагностування виникаючих труднощів, які підлягають вирішенню, при цьому найчастіше зусилля спрямовуються на «рішення» уявних проблем, що природно, не може дати очікуваного ефекту. Необхідність у розробці та застосуванні технологічних процедур і операцій діагностики досить очевидна. Володіючи ними, соціальний працівник може значно швидше виявити ту чи іншу проблему, визначити джерела її виникнення, ступінь гостроти, взаємозв'язок з іншими, сформулювати прогнозні характеристики і запропонувати ефективний механізм вирішення.

По-четверте, ефективність роботи з молоддю, створення в регіонах соціальних служб і управлінських структур значно актуалізує питання науково-аналітичного та методичного забезпечення системи управління

регіональною молодіжною політикою і соціальною роботою.

Мета дослідження – наукове обґрунтування технологій оптимізації соціальної роботи з молоддю та дослідження на цій основі застосування технологічних процедур і операцій діагностики проблем молоді.

Відповідно до мети сформульовано такі **завдання дослідження**:

1. У межах теоретичного аналізу дослідити молодь як соціально-демографічну категорію та проаналізувати існуючі в Україні соціально-демографічні проблеми молоді.

2. Проаналізувати існуючу в Україні нормативно-правову базу соціальної роботи та соціального захисту молоді.

3. Обґрунтувати технології соціальної роботи з окремими категоріями молоді.

4. На основі емпіричного дослідження здійснити діагностику схильності студентської молоді до конфліктної поведінки та проаналізувати її.

Об'єкт дослідження – стан соціальної роботи з молоддю.

Предмет дослідження – технологічний аспект діагностики соціальних проблем студентської молоді.

Для вирішення поставлених завдань було використано такі взаємодоповнювальні **методи дослідження**:

– теоретичні (теоретико-логіко-історичний аналіз соціологічної, психолого-педагогічної, довідково-енциклопедичної літератури, понятійно-термінологічної системи, нормативно-програмної документації, інформації системи Інтернет з проблеми дослідження, побудова гіпотез);

– емпіричні (включене спостереження, бесіда, вивчення і узагальнення педагогічного досвіду, самооцінка, опитування, експертні порівняння; тестування; статистичні (ранжування, якісний і кількісний аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи).

Експериментальна база дослідження. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, факультет соціальної та

психологічної освіти.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає насамперед у наданні систематизованої наукової інформації, що відбиває різні аспекти, що характеризують стан молоді, стан соціальної роботи, ефективність роботи існуючих організаційно-управлінських структур. Ця інформація становить інтерес для суб'єктів молодіжної політики в плані виявлення втрачених можливостей і нереалізованого потенціалу в своїй діяльності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що здійсненні методологічні та технологічні аспекти діагностики соціальних проблем молоді та зроблена спроба діагностики та застосування її при аналізі проблем вирішення конфліктних ситуацій в середовищі студентської молоді можуть бути використані в інформаційно-аналітичній діяльності спеціалізованих центрів, служб та інших структур, які здійснюють комплексне дослідження проблем молоді.

Апробація результатів дослідження. Положення і висновки дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Матеріали дослідження доповідалися на всеукраїнських та регіональних наукових конференціях і семінарах: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної сфери» (Умань, 21 квітня 2020 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи» (Умань, 15 жовтня 2020 р.); Всеукраїнській студентській науково-практичній онлайн-конференції «Дистанційне навчання у закладі вищої освіти в умовах пандемії: виклики сучасності» (Умань, 30 березня 2021 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної сфери», (Умань, 22 квітня 2021 р.); науково-практичному онлайн-семінарі «Тренінгові технології у соціальній роботі», (Умань, 29 березня 2021 р.).

Публікації. Результати дослідження висвітлені у 2 публікаціях: «Молодь як соціально-демографічна категорія», «Безробіття молоді як соціально-педагогічна проблема».

Основні положення кваліфікаційної роботи відображенні в збірнику матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи» (Умань, 15 жовтня 2020 р.) та збірнику наукових праць студентів (Умань, 2021 р.).

Структура дослідження. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел із 66 найменувань, 7 рисунків, 1 додатку. Повний обсяг випускної кваліфікаційної роботи – 86 сторінок: основний текст – 71 сторінка.

Висновки. Проведене дослідження проблеми соціальної роботи з молоддю дозволило зробити висновки:

1. Використовуючи теоретико-методологічні підходи, можна дати комплексну оцінку молоді, як особливої соціально-демографічної групи. Соціально-психологічний, субкультурний, демографічний, соціально-статусний – неповний перелік підходів, у розрізі яких вивчається молодь, визначаються властиві їй риси і властивості. Усі ці ознаки в комплексі дають змогу охарактеризувати молодь як особливу соціально-демографічну групу, перехідну від дитячої несамостійності, неповної відповідальності за свої вчинки – до дорослості – самовизначення у соціентальності, економічній незалежності. В період молодості громадянин з об'єкта політики держави переходить у стан повноправного суб'єкта суспільного життя.

Існує декілька підходів до визначення поняття «молодь». Найпростішим з них є використання вікових ознак як найголовнішого параметра, що характеризує молодь як певну соціально-демографічну групу. Поширеним є підхід, який розглядає молодь як перехідну фазу від соціальної ролі дитини до соціальної ролі дорослого. Інколи молодь розглядають як соціально-демографічну групу, головною характеристикою якої є процес соціалізації. Ця позиція передбачає, що найважливішими показниками, які

дають змогу розкрити сутність молоді, є не стільки вікові параметри, скільки соціальні показники процесу соціалізації.

Проаналізувавши існуючі в Україні соціально-демографічні проблеми молоді нами було виявлено, що переважна більшість проблем молоді – це складові загальних потреб українського суспільства. Значна частина молоді не цікавиться політикою й вважає неважливою участь у виборах, не відчуває себе господарями своєї держави і не бачить соціальну перспективу в Україні. Немає зацікавленості у самоорганізації молоді та молодіжному русі, через які вони мають можливість виявляти свою позицію. Низьким є рівень правової культури.

Не менш актуальними є здоров'я, освіта молоді, спілкування її з дорослими й однолітками.

Сучасна освітня система зіткнулася з низкою проблем: падіння престижу загальної, професійно-технічної освіти, орієнтація на «потокове» відтворення без урахування вимог споживачів, проблемною є доступність освіти. В молодіжному середовищі панує найвищий рівень вимушеного безробіття та відсутність сучасної програми молодіжного житла. Це свідчить про низку проблем не лише в системі освіти, а й у суспільстві в цілому.

Стан здоров'я української молоді не може задовольнити суспільство. Упродовж останніх років серед молоді відбулося значне поширення соціально зумовлених хвороб; погіршилася епідемічна ситуація щодо ВІЛ/СНІДу; зросла кількість хворих на наркоманію; ресурси спрямовуються на лікування, а не на профілактику захворювань та популяризацію здорового способу життя.

2. З прийняттям Закону України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», який регулює діяльність такого прошарку суспільства як підлітки та молодь, було окреслено засади соціальної молодіжної політики. Розробка та затвердження законодавчих положень, встановлення основних понять соціальної роботи з молоддю, визначення її концептуальних засад дає можливість успішній соціалізації молодого покоління.

Проаналізувавши існуючу в Україні нормативно-правову базу соціальної роботи та соціального захисту молоді вважаємо, що соціальна робота з молоддю переслідує мету створення умов, сприяючих соціальній орієнтації та самореалізації молоді в її власних інтересах, а також на користь суспільства, держави. По суті, вона здійснюється за двома основними напрямками: з одного боку, як соціальна опіка, надання різних видів соціальної допомоги окремим незахищеним категоріям молоді, а з іншої – це соціальна діяльність, цілком спрямована на розкриття творчого потенціалу молоді і формування в неї «імунітету» до різних негативних явищ.

Для координації та вироблення основних напрямків захисту молоді необхідно вдосконалювати структуру управління молодіжною роботою від державного до регіонального рівня. Молодіжна робота повинна здійснюватися в регіонах варіативно, з урахуванням специфіки регіонів та місцевих умов, але за безумовного дотримання державних стандартів. Молодим людям в усіх регіонах повинна бути гарантована участь в громадському та державному будівництві, захист їх прав та законних інтересів.

3. Обґрунтувавши технології соціальної роботи з окремими категоріями молоді виділяємо важливим те, щоб в установах органів у справах молоді формувався особливий стиль взаємин, побудований на волі, рівноправ'ї, взаємній пошані. Діяльність установ повинна здійснюватися на основі індивідуального підходу в роботі з кожною людиною. Підтримка повинна виявлятися всім молодим громадянам, які мають потребу. Молодіжна робота повинна будуватися на стимулюванні активності самих молодих людей, створенні умов для самостійного вирішення проблем, що стоять перед ними.

У сучасних умовах необхідно активізувати процеси підтримки ініціатив молоді щодо професійної підготовки та працевлаштування, заохочення її до активного пошуку роботи й отримання спеціальності або професії, що користується попитом на ринку праці. Для цього дуже важливою є повна та кваліфіковано надана інформація щодо перспектив

професійного зростання молоді.

4. На основі емпіричного дослідження було здійснено діагностику схильності студентської молоді до конфліктної поведінки за допомогою «Методики діагностики схильності особистості до конфліктної поведінки К. Томаса, адаптація Н.В. Гришиної».

Результати дослідження демонструють зменшення частоти вибору стилю суперництва при конфлікті серед молоді та надання переваги стилю співробітництва. Це означає, що студентська молодь активну за основу бере стратегію, яка дає можливість участі в пошуку рішення, що задовольняє всіх учасників взаємодії, але не забуваючи при цьому і свої інтереси.

Наявність наведених тенденцій у поведінці вказує на те, що молодь, швидше за все, володіє адекватними способами поведінки при вирішенні конфліктних ситуацій, використовує стратегію компромісу, яка є оптимальною при вирішенні суперечок, вміє контролювати себе та свої емоції, відкрита до взаємодії та здатна до вирішення спірних питань мирним шляхом.

Пріоритетними напрямками подальшого дослідження є оптимізація і технологізація сучасної соціальної роботи з молоддю; культурна соціалізація молоді; дослідження і розробка подолання проблем молодого покоління.